

УДК 336.228.326

МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ПОДАТКОВИХ ПІЛЬГ НА РОЗВИТОК АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

НАЙДЕНКО Олексій Євгенович

кандидат економічних наук, доцент

БЕЛОСВЕТ Олександр Володимирович

викладач

Сучасні світові тенденції свідчать про зростаючу роль у розвитку господарських систем таких чинників, як наука, нові технології, наукоємна продукція.

Дослідженню теоретичних і прикладних питань регулювання високотехнологічних галузей економіки присвячені роботи таких авторів, як: Л. І. Абалкін, А. Г. Аганбегян, А. І. Анчишкін, В. Н. Архангельський, С. Ю. Глазьев, М. Д. Кондратьєв, В. І. Кушлин, Д. С. Левів, Б. М. Санто, С. В. Пирогов, Б. Твіс, А. Н. Фоломьев, Ю. В. Яковець, Е. Н. Ясін і ін. Але, поряд із цим, недостатньо дослідженим залишається сегмент ринку, пов'язаний з регулюванням авіаційних технологій в нашій державі. Тому вибрана тема є актуальною на даний момент.

У сучасних умовах проблема залучення інвестицій для активізації розвитку Української економіки стоїть особливо гостро. Передусім це пов'язано з нестачею вітчизняних фінансових ресурсів і недостатньою присутністю закордонних інвесторів на внутрішньому ринку. Ці процеси є наслідком неефективної роботи фінансової системи, яка доки лише формується. Йде мова про накопичення, тобто про ту частину доходу, яка не спрямовується на споживання. На думку економістів-класиків [1, с. 195], накопичені фінансові ресурси не виводяться з обороту, а акумулюються в банківських і інших фінансових установах і вже від їх імені інвестуються безпосередньо, і у формі позикового капіталу використовуються суб'єктами підприємницької діяльності. Враховуючи ефект банківського мультиплікатора, така схема здатна створити потужну базу для стимулювання ділової активності. Але вітчизняна фінансова система може забезпечити потребу суб'єктів економічної діяльності лише в оборотному капіталі, а питання модернізації і оновлення основних фондів залишається однією з основних проблем.

У сучасних умовах зростання економіки України підтримується, в основному, за рахунок екстенсивних механізмів, які практично вичерпані. І на даний момент в нашій державі необхідно здійснити глибоку корекцію економічної політики, мета якої фінансове зростання. Цим і обумовлена потреба не лише в прикладних дослідженнях, розрахованих на безпосередній результат, але й в дослідженнях фундаментального характеру, теоретичного переосмислення ряду категорій і понять.

Таким чином, більшість вітчизняних підприємств може розраховувати на єдине джерело забезпечення інвестиційної діяльності – власний капітал. Враховуючи це, порядок оподаткування заслуговує особливої уваги. Визначення суми податку на прибуток, який підлягає сплаті, безпосередньо впливає на об'єм оборотних коштів, котрі залишаються у розпорядженні підприємства і використовуються для інвестиційної діяльності. Крім того, режим оподаткування прибутку значною мірою визначає доцільність того або іншого інвестиційного проекту.

Досить важливим також є рівень податкового навантаження в державі, пов'язаний зі сплатою непрямих податків. Для виробників продукції особливого значення набуває рівень ставок з податку на додану вартість, адже саме цей фіскальний інструмент безпосередньо пов'язаний з механізмом ціноутворення і він суттєво впливає на рівень конкурентоспроможності тієї чи іншої сфери виробництва. При цьому, потрібно звернути увагу, що галузі, які створюють інноваційну та високотехнологічну продукцію, несуть відносно більше податкове навантаження в розрізі цього податку ніж інші сектори економіки. Це пояснюється тим, що вони створюють інтелектуально цінний продукт і частка доданої вартості в ньому значно вища, ніж за звичайних умов виробництва.

Загальний рівень оподаткування є важливим показником економічної ефективності, яка впливає на іноземні інвестиції. Проте, при виборі країни-реципієнта недостатньо порівняти відсотки по сплаті податків. Особливе значення для довгострокових масштабних проектів має можливість передбачення податкових наслідків для інвестиційних рішень. У цьому напрямі виникають проблеми, пов'язані з нечіткістю законодавства, а також з постійними його змінами. Така ситуація викликає підвищені ризики для компанії, а також вимагає розробки і прийняття правил простого, однозначного трактування та застосування законів. Для вирішення цього питання починаючи з 1 січня 2011 року введений у дію Податковий кодекс України. Даний крок має значно підвищити інвестиційну привабливість нашої держави, так як він буде сприяти стабілізації і кодифікації національного законодавства.

У 2011 році для стабілізації розвитку та підтримки галузі авіабудування в Україні Податковим кодексом запроваджено спеціальний режим оподаткування, який передбачає тимчасово, до 1 січня 2016 року, звільнення суб'єктів літакобудування від сплати податку на додану вартість по операціях з: ввезення (пересилання) на митну територію України під митним режимом імпорту (реімпорту) товарів, крім підакцизних, що використовуються для потреб літакобудівної промисловості, якщо такі товари є звільненими від оподаткування ввезним митом згідно із пунктом «р» частини першої статті 19 Закону України «Про Єдиний митний тариф». А також звільнити від оподаткування операції з постачання на митній території України результатів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, які виконуються для потреб літакобудівної промисловості.

Поряд з цим суб'єкти літакобудівної галузі України також звільняються від сплати земельного податку до 1 січня

2016 р., за умови, що ділянки землі будуть безпосередньо використовуватися для цілей виробництва кінцевої продукції, а саме: літальних апаратів, їх корпусів, двигунів, включаючи місця, призначені для їх зберігання (склади, ангари, місця для відстоювання), посадково-злітні смуги, а також місця, в яких розташовані пункти заправки (дозаправки) моторних літальних апаратів та контролю над польотами.

Тимчасово, строком на 10 років, починаючи з 1 січня 2011 року звільняється від оподаткування прибуток підприємств літакобудівної промисловості, отриманий від основної діяльності, а також від проведення такими підприємствами науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, які виконуються для потреб літакобудівної промисловості.

Якщо розглядати податкову систему як регуляторний механізм, який впливає на активізацію інвестиційних процесів, можна стверджувати, що при збільшенні податкового навантаження на підприємство його рентабельність знижується, що, у свою чергу, обмежує рівень капіталовкладень в дану сферу економіки. А при зменшенні податкового тягаря, прибутковість даного економічного суб'єкта збільшується, що створює сприятливі умови для інвестування в авіаційну галузь промисловості. Тобто, з цього виходить, що в рамках податкової системи зниження рівня платежів, які мають фіскальний характер, буде стимулювати інвестиції в дану галузь економіки за рахунок збільшення рівня рентабельності виробництва.

Для визначення якісних і кількісних параметрів зміни рівня податкових платежів, внаслідок застосування

пільг, проведемо моделювання на прикладі авіаційного підприємства, яке підписало контракт на виробництво деталей для малобюджетних чартерних літаків. При цьому, дані деталі є результатом науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт. Об'єм замовлення дорівнює 12 одиницям продукції і повинен бути виконаний протягом 1 року. Виробничі потужності дозволяють підприємству випускати по 1 одиниці продукції на місяць. Вартість одиниці продукції складає 8 млн грн без урахування ПДВ, вартість сировини, необхідної для виробництва, – 4 млн грн без урахування ПДВ. Фонд оплати праці знаходиться на рівні 8 млн грн на місяць при ставці ЄСВ 36,76%. Грошова оцінка земельних ділянок, що використовуються для цілей виробництва – 1000000 грн. Рівень амортизаційних відрахувань – 80000 грн за квартал. За допомогою пакетного програмного забезпечення Vensim змодельовано дану ситуацію за умови, що ставка ПДВ буде дорівнювати 17%, ставка податку на прибуток складатиме 16%, ставка земельного податку 0,03% від грошової оцінки землі, при цьому дані протягом всього періоду моделювання мінятися не будуть (рис. 1).

За наслідками імітаційного моделювання (рис. 2) отримуємо прогноз зменшення фінансових результатів за рахунок податкових факторів у розмірі 58 млн грн за весь період виконання контракту, при зазначених вище умовах. Тобто, дана ситуація є базовою і на рис. 2 вона позначена суцільною лінією. Далі доцільним здається розглянути варіант зміни податкових ставок згідно з Податковим кодексом України.

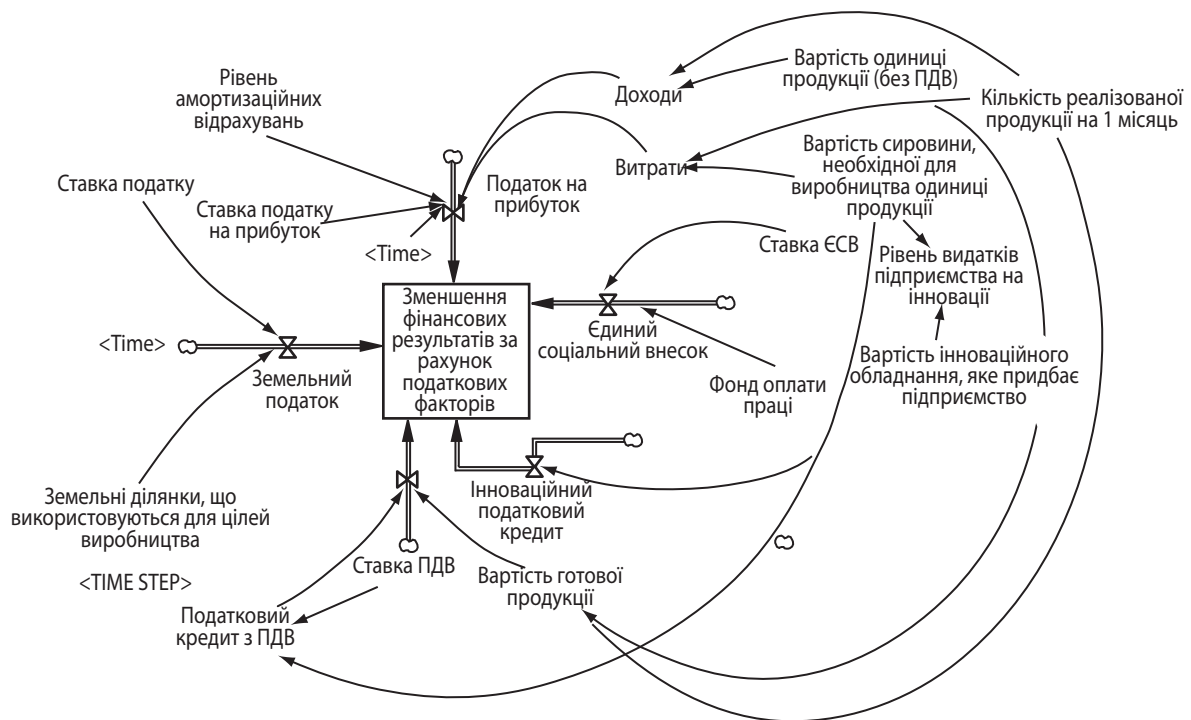
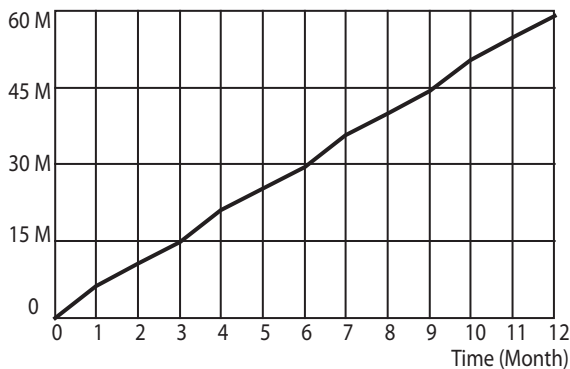

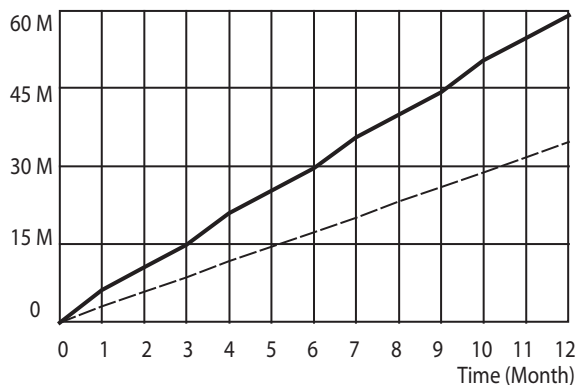
Рис. 1. Структурно-логічна схема податкових платежів підприємства

Зменшення фінансових результатів за рахунок податкових факторів: Базова ситуація —————

Рис. 2. Зменшення фінансових результатів підприємства за рахунок податкових факторів при базових ставках податків

Виходячи з положень нового законодавства отримуємо ситуацію, коли продукція підприємства не оподатковується податком на додану вартість, а також суб'єкт економічної діяльності звільняється від сплати податку на прибуток і земельного податку. За даних умов ми маємо скорочення податкових платежів за рахунок введення спеціальних пільгових режимів для обмеженого кола платників. Досліджувана ситуація зображена пунктирною лінією (рис. 3).

Зменшення фінансових результатів за рахунок податкових факторів:

Базова ситуація —————

Знижені податкові ставки - - - - -

Рис. 3. Зменшення фінансових результатів підприємства за рахунок податкових факторів при знижених ставках податків

Виходячи з отриманих результатів можна стверджувати, що введення особливих умов оподаткування продукції дасть можливість авіаційному підприємству скоротити рівень своїх платежів з 58 млн грн до 34 млн грн. Тобто отримуємо приріст фінансових результатів підприємства на 41% від базового рівня податкового навантаження, що говорить про досить високу економічну ефективність впровадження згаданих вище пільг на першому році їх за-

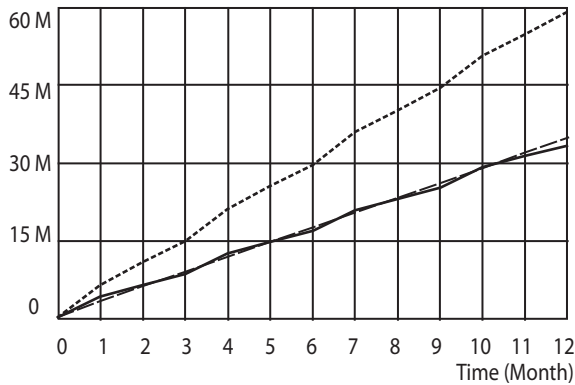
стосування.

Тобто, можна сказати, що звільнення від оподаткування деяких операцій підприємства є доволі суттєвим стимулом збільшення фінансових результатів досліджуваного економічного суб'єкта. Проте надання навіть цільових податкових стимулів створює прецедент для їх використання. Компанії, що займаються виробництвом продукції, на яку не поширюються стимули, намагатимуться їх застосувати для своєї діяльності або отримання пільг в будь-якій іншій формі. І вітчизняна, і зарубіжна практика свідчить про те, що згадані інструменти економічного впливу мають тенденцію поширюватися на інші види діяльності. Тому створення таких податкових стимулів призводить до необґрунтованого «розповзання» механізмів податкового впливу і необхідності періодичної боротьби з ними.

У той же час досвід розвитку податкових систем європейських держав [1, с. 268] свідчить, що на тлі загального зниження кількості фінансово-економічних пільг податкові інструменти стимулювання інвестиційної діяльності не лише зберігають своє положення, але й переходять в розряд найбільш важливих економічних важелів.

Зважаючи на згадані вище недоліки, доцільним здається розглянути механізм і можливі фінансові результати, які отримає підприємство за рахунок впровадження інших інструментів податкового регулювання. Прикладом може бути інноваційний податковий кредит, оскільки саме цей економічний важіль є найбільш поширеним в практиці оподаткування країн з розвинутою ринковою економікою кінця ХХ століття [1, с. 272]. На відміну від механізму звільнення деяких операцій підприємства, податковий кредит надає можливість зменшення суми податкових зобов'язань платника на величину витрат, пов'язаних з інноваційною діяльністю. Якщо в першому випадку сума зобов'язань зменшується відповідно до нормативно зазначених видів платежів і лише на ту частину, яка підлягає сплаті до бюджету згідно зі ставкою податку, то, в другому випадку, вона може бути зменшена повністю на суму витрат платника податків, пов'язаних з придбанням інноваційного обладнання, що, на перший погляд, є більш привабливим для суб'єкта економічної діяльності. Для подальшого аналізу побудуємо модель за допомогою програмного забезпечення Vensim (рис. 4)

Потрібно звернути увагу на те, що за рахунок збільшення витрат на інноваційну діяльність було досягнуто скорочення податкових платежів до рівня їх зниження при застосуванні пільгових умов, зазначених у Податковому кодексі України. При цьому співвідношення інноваційних витрат до валових витрат досліджуваного підприємства знаходиться на рівні 53,75%. Тобто можна сказати, що в даному випадку суб'єкт економічної діяльності буде змушений здійснювати модернізацію власних потужностей, а також методів виробництва з затратами на рівні 2,15 млн грн для досягнення ефекту збільшення фінансових результатів виробництва на 24 млн грн за весь період виконання замовлення.

Зменшення фінансових результатів за рахунок податкових факторів:
 Застосування податкового кредиту —————
 Знижені податкові ставки —————
 Базова ситуація —————

Рис. 4. Зменшення фінансових результатів підприємства за рахунок податкових факторів при застосуванні інноваційного податкового кредиту

Тобто ми бачимо, що при застосуванні інноваційного кредиту авіаційне підприємство змушене здійснити витрати в розмірі 2,15 млн грн, що у свою чергу зменшує економічний ефект застосування пільги до рівня 21,85 млн грн. Виходячи з цього можна стверджувати, що введення податкового кредиту в меншій мірі сприяє збільшенню фінансових результатів підприємства ніж звільнення економічного суб'єкта від сплати певних видів податків.

Виходячи з цього можна зробити висновок, що звільнення підприємства від сплати деяких видів податків є достатньо простою у використанні, цілком логічною та прозорою пільгою. Але недоліком її є недостатній рівень стимулювання інноваційної активності, адже Податковим кодексом майже не вводиться ніяких обмежень щодо застосування даних економічних інструментів.

Поряд з цим механізм дії пільги у вигляді податкового кредиту передбачає зменшення оподаткованого прибутку підприємства на загальну суму інноваційних витрат, тобто при простому податковому кредиті сума витрат підприємства на інноваційну діяльність відшкодовується йому державою шляхом зменшення податкових платежів, а сума податкового кредиту збільшується прямо пропорційно збільшенню обсягів інноваційних витрат. При цьому в кож-

ній країні законодавчо врегульовано перелік умов, за наявності яких витрати можна вважати інноваційними, а також питома вага інноваційних витрат, що підлягає відшкодуванню через механізм податкового кредиту, у загальній їх сумі (ставка податкового кредиту).

Разом з тим введення знижених ставок на прибуток інноваційних підприємств потребує розв'язання декількох достатньо складних проблем. Крім необхідності чіткого та однозначного переліку критеріїв визначення суб'єктів пільгового оподаткування (що є необхідним для будь-яких пільг, встановлених для окремих категорій платників), необхідно також забезпечити наукове обґрунтування розміру зниження ставки податку (відносно базової ставки) та доцільного періоду її застосування [2, с. 100].

Тобто, інноваційний податковий кредит має такі наслідки для авіаційного підприємства:

- 1) зменшує податкові зобов'язання у звітному періоді на суму понесених інноваційних витрат;
- 2) дозволяє розподілити інноваційні витрати між платником податків та державою;
- 3) в деяких випадках має обмеження щодо використання вивільнених коштів;
- 4) не передбачає прямого державного фінансування;

Таким чином, застосування інноваційного податкового кредиту буде прямо сприяти активізації не тільки інвестиційної діяльності підприємства, а й модернізації виробничих ресурсів економічного суб'єкта. Поряд з цим, звільнення від сплати деяких видів податків не має настільки широкого регулюючого потенціалу, оскільки не обов'язково приведе до притоку реінвестицій за рахунок збільшення оборотних коштів. Адже законодавчо економічний суб'єкт не обмежується у використанні вивільнених коштів від застосування податкової пільги. Виходячи з цього можна стверджувати, що податковий кредит має більший регулюючий потенціал ніж звільнення від сплати деяких видів податків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иванов Ю. Б. Современные проблемы налоговой политики: Учебное пособие / Иванов Ю. Б., Тищенко А. Н. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2006. – 328 с.
2. Иванов Ю. Б. Проблемы развития податковой политики та оподаткування. – Х.: ВД «ИНЖЕК», 2007. – 448 с.